

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI.

V Ljubljani 1. junija 1866.

List II.

SVETINJE.

Zdrav mi bodi, dom premili,
Sercu ljubi si oltar!
Drage hranis mi svetinje,
Sabo nosim je vsikdar.

Srečna so minula leta,
Ko nezgod se nisem bal,
Poln veselja in življenja
Sem po traticah skakljal.

Cvetke v vence sem nabiral,
Pri potoku stavil mlin —
Serce mlado ni poznalo
Žalosti, ne bolečin.

Mil dom, pozdravljen bodi,
Sercu ljubi si oltar!
Drage imaš ti svetinje
Sabo nosim je vsikdar!

Ivan Tomšič.

Poljedelstvo in kmetijstvo v ljudskih šolah.

Napisal Ivan Tomšič.

Že v početku je Bog postavil človeka v rodovitno zemsko dolino, izročivši mu skerb za dvojno njegovo življenje — dušno in telesno. Temu dvojnemu človeškemu življenju pravo pot kazati, je neoveržljivo prva naloga vsake dobre ljudske učilnice. Vsaj se vendar ne dá tajiti, da ne bi imela ljudska šola važne naloge — človeškega duha izobraževati in zlahtniti, ter ga takó voditi po pravi naravni poti dušnega življenja, da človek doseže, za kar ga je neskončno modri stvarnik že v početku namenil; in zopet se ne dá tajiti, da ne bi smela ljudska šola skrbeti tudi za časno srečo nežne mladine,

in je že zgodaj napeljevati na pot, po kateri se naj laže pride do sreče in blagostanja. Skerb za dušno in telesno človeško življenje je tedaj prva in sveta dolžnost naših ljudskih učilnic. Mladina se mora že v ljudskih šolah vaditi, da dela na prid in korist ne le sebi, ampak tudi domovini in državi.

Od sreče in blagra posamesnih družin, izhaja tudi blagostanje v državi; kajti, ako so posamesni državljani srečni in bogati, srečna in bogata je tudi država; ako so pa posamesni državljani revni in malozmožni, gotovo je tudi revna in malozmožna cela država. Kdo more tajiti, da ni premoženje in blagostanje posamesnih družin poglaviti vir, iz kterega dohajajo bogati ali pičli dohodki v državo? Naj bi se tedaj skerbelo pred vsem drugim, da bi se že v ljudskih šolah učila ona umetnost, ki napeljuje človeka k pomnoževanju njegovih dohodkov in njegovega bogastva. Ktera umetnost bi pa bila to? Znabiti umetnost v naučenju ptujih jezikov? — Pri Bogu, da ne! Kdor takó modruje, modruje gotovo slabo, kar se že iz tega lahko razvidi, da se v naših ljudskih šolah tu pa tam že dokaj let germanizuje na vso moč in z vso silo, pa vendar še zmiraj brez vsega vspeha; kajti časi so čedalje vedno slaběji; ljudsko premoženje hira, in z njim vred umira tudi blagostanje naše države.

Poglejmo v druge kultivirane ali izobražene države, bodi si stare ali noveje dobe; one niso deržale tako veliko na naučenje ptujih jezikov, kolikor mi, temveč spoznale so, da je le poljedelstvo in kmetijstvo naj blažnejši, naj potrebniji vir, iz kterega jim dohaja največ sreče in blagra. Kmetijstvo in poljedelstvo bila jim je ves čas prva in naj poglavitniša skerb. — Stari Egipčani, Greki in Rimljani so Ozirida, Cerero in Saturna, od kterih so imeli nauk o poljedelstvu, po božje častili. Pri Kinezih se vsehdob poljedelstvo naj bolj ceni in spoštuje. Stari Perzijani so imeli poljedelstvo za naj večjo dolžnost do Boga. Hiero, kralj Sicilski, je osrečil svojo državo s tem, da je napisal izverstne postave za poljedelstvo. — Pa tudi v noveji dobi je poljedelstvo še vedno poglaviti steber vsake kultivirane države, in dokazalo se je, da so tisti kraji, kjer se ljudje povečje pečajo s poljedelstvom in kmetijo, tudi naj bolj srečni in premožni; v krajih pa, kjer le obertnija gospoduje, kjer se je poljedelstvo moralo umakniti fabrikam in fužinam, živé ljudje le v nekem umetnem blagostanji, ktero se

s pomnoženjem prebivavcev le velikrat spreberne v naj grenkejo revščino. Mislim tedaj, da bi bilo veliko pametneje za nas, ako bi se raji pretresovalo, kako bi se naše poljedelstvo in kmetijstvo po naših ljudskih šolah zboljšalo, nego da se le v eno mer pretresuje, koliko naj se uči nemščine v enem letu, in pa kako se mora ta že zgodaj cepiti v bistré glavice naše mile mladine.

Da je poljedelstvo in kmetijstvo vsega obzira in resnega prevdarka vredno, to bode priterdil gotovo vsaki, kdor vé, da je vsake države naj imenitnejše in naj dražje imetje njena zemlja; kajti od nje dobiva država prvi in neobhodno potrebni živež svojim podložnim, t. j. žito in sadje. Ako se dalje pomisli na živinorejo, čebelorejo, svilorejo, sadjorejo in druge enake pridelke, ki so večidel s poljedelstvom in kmetijo združene, ne more gotovo nihče tajiti, da ne bi bilo veliko boljše za kmeta in državo, ako bi se mladina učila v milem svojem maternem jeziku poznavati razne zemljine; ako bi se učila, kako se zboljšuje pusta, nerodovitna zemlja, — kako se pridobljuje dober in tečen gnoj, — kako se vspešno seje in sadi, — kako se travniki oskerbljujejo, — kako se sadje požlahtnuje in živina redi, — ali, da v kratko rečem, kako se iz malega lahko veliko dobrega in koristnega pridobljuje sebi in državi. V ljudskih šolah naj bi se mladina napeljevala, da nič ne zanemarja, kar pospešuje človeško blagostanje. Poljedelstvo in kmetija je pa naj potrebniša obertnija; kajti, ako je srečno kmetijstvo, srečna je vsa dežela in ljudstvo. — Človek potrebuje za ohranjenje svojega življenja jedi, pijače in obleke. Zato je Bog dal zemlji sposobnost, da nam vse to donša; človeku pa je dal obilo dostojnih moči, s katerimi rodovitost zemlje lahko pospešuje, da mu za življenje potrebnih reči več donša, nego jih potrebuje, t. j., da si človek po lahkem in pametnem potu premoženje pridobljuje in poviksuje. Zemljo je tedaj treba poznati, jo pridno in skerbno obdelovati in na vso moč in silo morati k vspešnej rodovitosti, potem bode poljedelstvo prinašalo trikrat toliko dobička, kakor kupčija in obertstvo, ktera veliko več moči in časa potrebujeta, kakor pridno obdelovanje zemljišča; kajti vsakdo vé, da zemlja dvajset — tridesetkrat toliko poverne, kolikor se je na njo potrosilo; a ne tako kupčija in obertnija. Naj se zraven še pomisli, na kako plitvih tleh stoji naj več kupčija in obertnija; koliko dni in noči jima je treba žertvovati, in pri vsem tem, ako spodletí kupčevavcu in

obertniku, proč je vsa njegova vnanja část in poštenje; zapravl je svoje poštenje, zapravl svoje posestvo, zapravl vse svoje premoženje. Kmetovavec ložeje meri na dobiček; on vseje le nekaj semena za poskušnjo; ako mu spodleti, zgubil je le nekaj, kar si pri živinoreji, sadjoreji ali kako drugače s kmetijstvom prav lahko namestuje. Naj se tudi šege in časi še tako spreminjajo, šega: kruh in meso jesti, z medom se sladiti, mleko, sirovo maslo in sir vživati, v mehkih pernicah počivati, iz konopelj in lanu toplo obleko pripravljati, ta šega se ne stara, ampak ostane do konca svetá. — Vse drugače je to pri obertnikih in rokodelcih. Naj se navadna šega le nekoliko spremeni, in če oni niso zmožni, da bi se ravnali po novi šegi in delali po novem vstroji, berž bodo izostali tudi njihovi odkupčevavci, in samo to, kar so s težavo in trudom pridobili, jim bode še ostalo, da si ohranijo življenje.

Ali hočem še omeniti, da je poljedelstvo in kmetijstvo naj lepše in naj zdravejše opravilo? — Komaj napoči jutranja zora, že se sprehaja pridni kmetič v hladnem, prostem zraku po svojem polji, ne brineči se za mehkužne mestnjane, ki višepot v nezdravem mestnem soparji polegajo v svojih mehkih pernicah. Na vse zgodaj pozdravljajo pridnega kmetovavca drobni ptički s milimi jutranjimi pesmicami; domača živinica mu veselo prilizovaje naproti skaklja, obetaje mu veliko povračila za njegovo rejo in postrežbo. Njemu cvetè najpred ponižna vijolica v sreberni juterni rosi, in druge poljske milice se na večer prijazno poslovljujejo od njega. Njemu se uklanja zlato klasovje; njemu zelené in cvetejo pisani travniki. Njega vabi zelena lipa v hladivno sencó, da si krepčá svoje trudne ude, in se poživlja z domačimi pridelki in zdravo pijačo. — Mestnjani štejte svoje 70, 80 ali celó 90letne starčike, in ako jih ne najdete, idite na kmete, našli jih bote tu gotovo iz med 100 prebivavcev najmanj deset, ki imajo čez 70 zim na svojem herbtu, pa so vendar še vedno krepki in zdravi; kajti zdrava, hladivna sapa je obdaja, in božja veličastna naráva, razgrinjajoča se z vso svojo lepoto in miloto, je spodbuduje k delu in k občudovanju vsemogočnega, najboljšega Očeta v nebesih.

Pomislimo še dalje, da večina prebivavcev naše slovenske domovine so prosti kmetje, ki ne potrebujejo prav nobene nemške kulture, veliko bolj pa tehtnih naukov o poljedelstvu in kmetijstvu. Skušnje učé, da mora ljudski učitelj,

kedar hodi po bernji, veliko grenkih požreti; kajti ta in uni mu oponaša mervico žita, ki mu ga mora odmeriti, s protivnimi besedami: „Kaj? ste že spet tukaj! nič vam ne dam. Kedar bote otroke učili, kako se kruh je in prideljuje, potlej vam bom rad dal, kar vam gre. Za vaše bedarije pa, ki je v šoli imate, vam ne dam ničesar! Povejte, kaj ste vendar naučili moje otroke, ki je silite v šolo? Jaz nisem hodil nikdar v šolo, pa znam bolje brati iz molitevnihi knjžic, kakor pa otroci, ki je vi po več let le pačite v šoli, ne pa učite. Proč od hiše, ne dam ničesar! Tožite me! ako vam se ljubi.“ To so večkrat besede našega prostega ljudstva, ki ne pozná nobenega prida naših ljudskih učilnic, v katerih se otroci, mesto da bi se kaj prida učili, le poptučujejo. — Naše prosto ljudstvo, ki se vojskuje vsaki dan z vremenom in podnebjem, in v tej hudi borbi živo čuti roko božjo, — potrebuje in zahteva tečnega podučevanja o poljedelstvu in kmetijstvu; potrebuje lahkega in temeljitega v podučevanja svetih resnicah in terdnega spoznanja svojega nebeskega Očeta; vse to se pa doseže le edino v milem maternem jeziku.

Če je tedaj poljedelstvo in pridno kmetijstvo živa potreba našega prostega ljudstva, ali bodo naše ljudske šole, ki so nedvomno prvi zavodi izobraženja in omike v deržavi, naše šole, ki sprejemajo nežno mladino v svoje naročje, da bi jo že od mladih nog napeljevale, kako se mora skerbeti za dušno pa tudi telesno življenje, za zrečo in premoženje, za blagostanje cele deržave, ali bodo naše šole še zmiraj molčale o važnosti poljedelstva in kmetijstva, katero je vir vsega zemskega blagra? Ali bodo še vedno molčale naše ljudske učilnice o tem naj važnejšem, naj lepšem, naj podučljivšem nauku, ki ga so vseh dob za naj boljšega in koristnejšega spoznale vse druge srečne deržave? Ali naše učilnice še ne bodo odperle nedolžnim očem naše domače mladine tega krasnega polja, tega bogatega vira, iz kterega bi zajemale srečo in premoženje sebi in deržavi! Ali še ne bodo naše ljudske šole na domači zemlji temu naj koristnejšemu poduku odpirale vrat, in mu odmerile vsaj nekaj časa?

To potrebo naše ubožne dežele prevdarite vsi tisti, ki le edino v nemški kulturi iščete zveličanja, ne brineči se, kdo vam pridobljuje v potu svojega obraza vsakdanji živež in toplo vašo obleko. Prevdarite to zelo važno reč, ako vam je ljubo

blagostanje domovine in države, in ako želite, da vas bode prosto ljudstvo, ki vas živi in oblači, imenovalo domoljube in prijatle, ne pa svoje tlačitelje in zopernike. Dixi et salvavi animam meam!

Iz zapisnika učiteljskega zbora v Ipavi

6. malega serp. 1865.

(Kouec.)

3. Kako more in kako naj marljivi učitelj veselje do sadjereje ne le v otrocih, ampak tudi pri odrasčenih budi in vnema, da bo vreden obljubljenega darila?

Terdilo se je, da ni zadosti, ako učitelj sadjerejo pozná le iz knjig; marveč jo mora tudi djansko razumeti. Če učitelj ta žlahtni oddelek v kmetijstvu dobro razumé in si prizadeva, ne more drugače priti, da pospešuje sadjerejo. Kako naj se ravna? Da se sadjereja bolje razširja, potrebujemo dobrih očitnih zgledov. Vsaka šola na deželi bi mogla imeti drevesnico (drevesno šolo), kjer bi učitelj djansko podučeval to, kar je poprej razlagal iz bukev. Otroci bi to tudi domá poskušali, in ko bi odrastli, bi bili gotovo tudi pridni sadjerejci. Ako pa šola nima sadnega verta, poduk sam brez skušnje le malo koristi.

Kakor je pa le djanski poduk zdaten pri otrocih, tako ima moč tudi do odrasčenih; za tega del naj si učitelj spomladi pripravi, česar potrebuje k žlahtenju sadnih drevesic, in — ko šolski vertič vpričo otrok obdela in tako mladino v tem djansko podučí, naj gre potem tudi k sosedom, naj jim pripoveduje o koristi sadjereje, in naj poskuša na njihovih vertih žlahtniti. V začetku bi zaubiti to ne bilo vsem všečno, toda to naj ga ne opláši, marveč nekaka sila bo tu prav prilična (?); bo o pravem času. Ako se mu zgledi, ki jih dáje vpričo sosesčanov, dobro obnašajo in njegov trud ni brez sadu, gotovo tudi kmali v drugih zbudi ljubezen do sadjereje, in tako doseže svoj namen. Učitelj, ki se tako trudi, ima gotovo pravico do plačila (remuneracije), ki je obljubljeno pridnemu sadjerejcu.

4. Kaj naj učitelj vsled danih postav stori, da ne bo sam kriv nerednega šolskega obiskovanja?

Šola gotovo naj več pripomore, da se otrok izobražuje, to je, da se zoznanja z vednostimi, ki jih bode potreboval v